

UNIVERZITA KARLOVA
Filozofická fakulta
Ústav pro dějiny umění

Autoreferát – teze disertační práce

*Divák a publikum výtvarného umenia
50. a 60. rokov 20. storočia v Československu
a jeho teoretická a umelecká reflexia*

Mgr. Eliška Mazalanová

studijní obor: Dějiny výtvarného umění

studijní program: Obecná teorie a dějiny umění a kultury

vedoucí práce: doc. PhDr. Marie Rakušanová, PhD.

2019

Tézy dizertačnej práce:

Divák a publikum výtvarného umenia 50. a 60. rokov 20. storočia v Československu a jeho teoretická a umelecká reflexia

Motivácia a ciele dizertačnej práce

Dizertačná práca sa venuje téme diváka či diváčky výtvarného umenia v Československu v období 50. a 60. rokov 20. storočia. Zameriava sa pritom ako na teoretickú reflexiu problematiky umeleckého publika v danom období, tak aj na aktuálnu umeleckú produkciu a jej stratégie vyvíjané v rámci nového intenzívneho záujmu o adresáta či adresátku umeleckého diela. Motiváciou práce bolo pritom tiež preskúmať dobové rámce a charakteristiky sociálnej funkcie umenia, rôzne formy jeho spoločenskej angažovanosti, ako aj jeho politickú a ideologickú funkciu, umenie ako nástroj propagandy.

Dizertačná práca sa primárne venuje novým umeleckým tendenciám, konkrétne tomu druhu umelekej praxe, ktorá uviedla nové stratégie v umeleckých postupoch a uvažovaní o umeleckom diele v nazeraní na diváka a na sociálnu angažovanosť umenia. Tento nový záujem o adresáta či adresátku umeleckého diela nazývam aj ako obrat k divákovi.

Prostredníctvom analýzy týchto stratégií som identifikovala dve dominantné koncepcie poňatia vzťahu umenia a spoločnosti. Na jednej strane je to pozitívny prístup k spoločnosti a technickej civilizácii, kde je umenie chápané ako nástroj schopný pôsobiť v prospech civilizačného pokroku, napríklad formou humanizácie techniky a intenzívnym estetickým pôsobením, charakteristický najmä pre neokonštruktívne tendencie. Na druhej strane je to úsilie o priblíženie umenia životu, či dokonca o splynutie umenia so životom, ktoré môže byť motivované buď kritickým prístupom k spoločnosti i k umeniu, alebo naopak ambíciou o rozšírenie hraníc umenia a rozpoznania nových estetických kvalít, ktoré identifikujem v súvislosti s akčným umením.

Napokon, záujem o umenie šesťdesiatych rokov tkvie najmä v tom, že v mnohom anticipovalo umenie súčasnosti, ako aj súčasné uvažovanie o umení. A práve spoločenský rozmer umenia a spolupráca s divákom sú už istú dobu v súčasnom umení mimoriadne aktuálne a preto si tento aspekt umelekej tvorby žiada spracovanie svojej genézy. Dizertačná práca sa pritom zaoberá jedným jej časovým obdobím.

Časové vymedzenie práce

Práca sa primárne zameriava na skúmanú problematiku v období šesťdesiatych rokov 20. storočia, keď výtvarná scéna opätovne nadväzovala na svoj predchádzajúci vývoj a na trendy a premeny umenia v západnom svete - kedy boli postupne prijímané aj autenticky vyvíjané nové tendencie vo výtvarnom umení. Päťdesiate roky sú obdobím aplikovania štátom riadenej kultúrnej politiky, kedy v rámci doktríny socialistického realizmu bolo umenie nástrojom propagovania politickej ideológie či propagandou štátnej moci. Táto kultúrna politika utvorila umeleckú infraštruktúru ale aj intelektuálne prostredie, v ktorom sa nové umelecké tendencie formovali a istým spôsobom sa k nemu vzťahovali.

Jadro práce

Jadro práce je tvorené troma ťažiskovými časťami:

Kultúrna politika a socialistický realizmus

Cieľom tejto kapitoly bolo prostredníctvom prípadových štúdií priblížiť oficiálnu kultúrnu politiku a jej mechanizmy riadenia umeleckej prevádzky a produkcie. Jej ambíciami nie je podrobne analyzovať politicko-ideologické aspekty reflexie diváka počas stalinského socialistického realizmu, ale načrtnúť podmienky a intelektuálne prostredie, ktoré prirodzene pôsobilo na vzťah nových umeleckých tendencií šesťdesiatych rokov 20. storočia k publiku a k spoločenskej úlohe umenia.

Predmetné otázky som analyzovala na základe dvoch prípadových štúdií: zamerala som sa v nich na takzvané *Úlohové akcie*, teda štátom riadené aktivity výtvarníkov a výtvarníčok. V rámci nich som v archívnych zdrojoch SČSVU skúmala aktivity, ktoré boli priamo cielené na vytváranie vzťahu umelca a publika – Hornická akcie a Patronátne akcie v továrňach. Ich výskum preukázal, že napriek proklamovanej edukatívnej funkcii týchto podujatí, ako aj vzájomného inšpirovania publika - ľudu a umelcov, sa jednalo predovšetkým o ideologické pôsobenie, propagovanie a presadzovanie záujmu moci.

Druhú časť tejto kapitoly tvorí prípadová štúdia zameraná na *Reflexie publika výtvarného umenia v odborných textoch periodika Výtvarné umění*. Vybrané publikované texty v tomto periodiku som analyzovala z hľadiska toho, v akom kontexte a akým spôsobom sa písalo a uvažovalo o spoločenskej úlohe umenia, o publiku umenia a o vzťahu umelca voči nemu. Táto štúdia tvorí pomyselné premostenie medzi skúmanými etapami, keďže analyzuje

nielen dobový diskurz publika umenia v období socialistického realizmu, ale aj po ňom na konci 50. a v 60. rokoch 20. storočia. V rámci výskumu som identifikovala tri etapy vývoja vzťahu k divákovi či diváčke, ktoré sa prejavovali aj v spôsobe ich označovania. V prvej etape v období medzi rokmi 1950 – 1956 dominovalo poňatie diváka ako jednoliatej masy, v rokoch 1957 – 1966 sa už formuluje diferencované vnímanie publika, až po diváka ako individuum v rokoch záverečnej fázy skúmaného obdobia 1967 – 1969.

Aktivizácia diváka ako estetický fenomén - Neokonštruktívne tendencie

Záujem o adresáta či adresátku umeleckého diela v rámci neokonštruktívnych tendencií súvisí s programovým pozitívnym prístupom k spoločnosti a k človeku spojeným s obdivom k modernej civilizácii a vyznačujúcim sa až nekritickým technooptimizmom. Popritom tu tiež prevládal ideál umelca ako výskumníka, ktorý systematicky a racionálne, často krát opierajúci sa o vedecké poznatky, pracuje na svojom programe. Vzťah k diváčke či divákovi som tu identifikovala ako primárne estetický fenomén, ako súčasť výskumov nových formálnych prvkov. Teda popri kategóriách ako napríklad pohyb a svetlo, alebo čas či princíp permutácie prvkov, pristupovali umelci k divákovi a jeho vnímaniu ako k ďalšiemu inovatívnemu prvku formálneho experimentu. Zároveň pre aktivizáciu diváka v neokonštruktívnych tendenciách bolo charakteristické aj poňatie umenia ako estetizujúceho alebo humanizujúceho prvku modernej technickej civilizácie.

Tieto fenomény som analyzovala predovšetkým v rámci programov výstavy Nová citlivosť a Klubu konkrétistov, ako aj na konkrétnych prácach vybraných umelcov Radka Kratinu, Milana Dobeša, Huga Demartiniho či Jarmily Čihánkovej, no rovnako aj Stana Filka. Z týchto rozborov som identifikovala 5 umeleckých prístupov k divákovi či diváčke v rámci neokonštruktívnych tendencií, sú to: a.) koncentrácia na akt percepcie v rámci op-artu a kinetického umenia b.) kinetické predstavenia a totálny multisenzorický zážitok, c.) spochybnenie zmyslového vnímania a decentrovaný subjekt, d.) totálna integrácia diváka či diváčky v rámci priestorovej inštalácie, e.) aktivizácia diváka prostredníctvom interaktívneho objektu.

Prínosom neokonštruktívnych tendencií sa tak javí byť rozšírenie spektra estetického pôsobenia prostredníctvom multisenzorického zážitku, jeho rozšírením aj na vnemy haptické a predovšetkým na konanie, na vlastnú aktivitu divákov a diváčok. Hoci v zahraničnom umení mala takáto forma pôsobenia a aktivizácie aj politické implikácie, v našom prostredí našiel

rezonanciu práve spomínaný estetický rozmer. Orientovala sa na pôsobenie na jednotlivca a napríklad prostredníctvom hry usilovala o oslobodenie a uvoľnenie jeho psychiky , alebo o transformovanie pasívneho diváka na aktívneho účastníka a spoluautora.

Participácia ako prostriedok stotožnenia umenia a života - Akčné umenie

Otázka spoločenskej pôsobnosti a predovšetkým vzťahu umenia a života tvorila významný referenčný rámec akčného umenia na domácej scéne v čase jeho utvárania sa v priebehu šesťdesiatych rokov 20. storočia. Tento referenčný rámec, podobne ako v prípade neokonštruktívnych tendencií, reagoval na pociťovanú spoločenskú izolovanosť umenia a na dojem nedostatočnosti, či neadekvátnosti tradičných umeleckých prostriedkov v ich schopnosti pôsobenia na vnímateľa či vnímateľku umeleckého diela. V prípade akčného umenia bolo premenenie tohto užívania diela na akt jeho produkcie. Z užívateľa či diváčky diela sa tak stal účastník, participantka, spolutvorca.

Výrazným motívom v rámci akčných prejavov bolo stotožnenie umenia a života, prejavujúcim sa v krajných prípadoch ako odmietnutie umenia, ako anti-umenie. Skutočnosť života, či súčasná spoločnosť a civilizácia však, ako dokladajú mnohé autorské programy, nebola prijímaná tak nekriticky a pozitívne ako v prípade neokonštruktívnych tendencií. Skutočnosť bola niečo, čo bolo potrebné zmeniť, nejakým spôsobom do nej zasiahnuť či minimálne ju ozvláštniť.

V kapitole venovanej akčnému umeniu som prostredníctvom analýzy vybraných umeleckých akcií a ťažiskovo programov Alexa Mlynárčika a Milana Knížáka definovala štyri rôzne modely spolupráce: a.) inštruovaná akcia, b.) mentálna spoluúčasť, c.) interakcia a spolupráca založená na umeleckom objekte, d.) kolektívne akcie, ktoré mohli mať podobu privátnych neformálnych stretnutí priateľov alebo veľkých kolektívnych akcií - slávností.

Spoločným menovateľom analyzovaných prác je emancipovanie účastníka v rámci tvorivého procesu, z ktorého sa má stať „angažovaný partner“ a spolutvorca. V druhej a trochu do úzadia zatlačenej rovine tu však išlo aj o emancipovanie človeka ako aktívnej individuálnej bytosti v rámci spoločnosti. Spontánna aktivita aktérov predstavuje dôležitú podmienku väčšiny akcií. Katalyzátorom tohto spontánneho správania mohla byť na jednej strane reakcia na provokáciu a šok, dosahovaná absurdnosťou a teatralnosťou happeningov; inou stratégiou vedúcou k spontánnosti mohlo byť naopak využívanie všednosti danej aktivity pre účastníka, ako v prípade komorných priateľských stretnutí, či akcií-slávností.

Záver

Moje poznatky som zhodnotila a zosumarizovala v záverečnej kapitole prostredníctvom formulovania niekoľkých charakteristických téz, ktoré sa v dobovom diskurze vyskytovali veľmi často a vypovedajú o zmene prístupu k adresátovi či adresátke umeleckého diela. Jedná sa pritom o témy, ktoré sú aktuálne aj v súčasnej umeleckej produkcii a teoretickom diskurze, ako participácia, angažovanosť, edukatívnosť, či emancipačný potenciál umenia. Práve v skúmanom období sa utvárali ich nové významy a formy, ktoré som sa svojou prácou snažila zaznamenať a zhodnotiť.

Záverečná kapitola sa tak podrobnejšie venuje témam ako splynutie umenia a života, demokratizácia umenia, aktivizácia diváka a participácia a napokon eliminovanie autorovej pozície.

Tieto pojmy, ktorých obraz v dobovom umeleckom diskurze šesťdesiatych rokov som sa pokúsila stručne charakterizovať, sú už dlhšiu dobu aktuálne a opätovne sa odrážajú aj v súčasnej umeleckej produkcii a kritike. Súčasný diskurz je už však omnoho triezvejší, kritickejší a dokonca skeptickejší. Poukazuje na nekritické a automatické pristupovanie k určitým konceptom - ako autor, autorstvo a divák, aktivita či pasivita – ktorým je vďaka čierno-bielej optike binárnych opozícií prisudzovaný etický rozmer a stávajú z nich hodnotiace kritériá. V prípade dehierarchizácie umeleckého procesu a potláčania postavy autora poukazuje na to, že sa za touto zdanlivou obeťou môže skrývať taktická vypočítavosť, či poukazuje na apriórnu neúspešnosť tohto pokusu. Alebo v prípade aktivizácie či participácie publika upozorňuje napríklad na hrozbu jeho inštrumentalizácie či dokonca vykorisťovania.

Podobne ako kedysi Tomáš Štraus i dnes možno konštatovať skeptický postoj "k možnostiam sociálnej funkcie a obrody človeka a spoločnosti umením." Jeho dôvodom môže byť nielen spomínaná kritická teória, ale aj mnoho krát konštatované neúspechy programov avantgárd (tých raných, i tých neo či neskorých). Nakoniec aj tie diela, ktoré sa snažili bojovať proti komodifikácii a pôsobiť mimo rámcov umenia, sú už dnes kanonizované a stali sa súčasťou umeleckej inštitucionalizácie. Podobne ambície, ktoré sa snažili komodifikáciu naopak akcelerovať a dosiahnuť demokratizáciu umenia prostredníctvom jeho dostupnosti širokým masám konzumentov, sa stali napokon unikátnymi a cenenými objektami trhu s umením.

Výberová bibliografia

Úvod

- BARTOŠOVÁ, Zuzana: *Napriek totalite*. Bratislava: Kalligram, 2011.
- BISHOP, Claire (ed.): *Participation*. London: Whitechapel Gallery, Cambridge, Massachusetts: The MIT Press, 2006, s. 41.
- BISHOP, Claire: *Artificial Hells. Participatory Art and the Politics of Spectatorship*. London, New York: Verso, 2012
- BRYZGEL, Amy: *Performance Art in Eastern Europe since 1960*. Manchester: Manchester University Press, 2017.
- DEZEUZE, Anna: *The „do-it-yourself“ artwork. Participation from Fluxus to new media*. Manchester: Manchester University Press, 2012.
- FRIELING, Rudolf: Toward Participation in Art. In: FRIELING, Rudolf (ed.): *The Art of Participation. 1950 to Now*. San Francisco: San Francisco Museum of Modern Art, 2008, s. 32 - 49.
- GRÚŇ, Daniel: *Archeológia výtvarnej kritiky. Slovenské umenie šesťdesiatych rokov a jeho interpretácie*. Bratislava: Slovart, Vysoká škola výtvarných umení, 2009.
- CHALUPECKÝ, Jindřich: *Umění dnes*. Praha: Nakladatelství československých výtvarných umělců, 1966.
- CHALUPECKÝ, Jindřich: *Tíha doby*. Olomouc: Votobia, 1997.
- KESTER, Grant H.: *Conversation Pieces. Community + Communication in Modern Art*. Berkeley, Los Angeles: University of California Press, 2004.
- KRAVAGNA, Christian: Pracovat na společenství. Modely participativní praxe. In: *Sešit pro umění, teorii a příbuzné zóny*, 2007, č. 1-2, s. 66.
- KULTERMANN, Udo: *Art-Events and Happenings*. Londýn: Mathew Miller Dunbar, 1971.
- LIND, Maria: Obrat ke spolupráci. In: *Sešit pro umění, teorii a příbuzné zóny*, 2007, č. 1-2, s. 43.
- MATUŠTÍK, Radislav: *Predtým. Prekročenie hraníc 1964 – 1971*. Žilina: Považská galéria umenia v Žiline, 1994.
- MORGANOVÁ, Pavlína: Problematika pojmů v českém akčním umění. In: *Opuscula Historieae Artium*, 60, 2011, č. 1. s. 30 – 41.
- ORIŠKOVÁ, Mária: *Dvojhlasné dejiny umenia*. Bratislava: Petrus, 2002
- PIOTROWSKI, Piotr: *In the Shadow of Yalta*. London: Reaktion Books, 2009;
- PIOTROWSKI, Piotr: On the Spatial Turn or Horizontal Art History. Prostorový obrat aneb horizontální dějiny umění. In: *Umění*, 2008, č. 5, s. 378 – 383.
- POPPER, Frank: *Art - action and participation*. London: Studio Vista, 1975.
- POSPISZYL, Tomáš: *Asociativní dějepis umění*. Praha: tranzit.cz, 2014
- RAGON, Michel: *Ving-cinq ans d'art vivant*. Casterman, 1969, s. 357.
- SRP, Karel: Toto není happening, ale... In: HAVRÁNEK, Vít (ed.) *Slovo, písmo, akce, hlas*. Katalóg výstavy. Praha: Galerie hlavního města Prahy, 1999.
- ŠVÁCHA, Rostislav - PLATOVSKÁ, Marie: *Dějiny českého výtvarného umění VI/1, 2*. Praha: Academia 2007
- ŠTRAUS, Tomáš: *Slovenský variant moderny*. Bratislava: Pallas, 1992.
- ZÁLEŠÁK, Jan: *Umění spolupráce*. Praha: Akademie výtvarných umění, Brno: Masarykova univerzita, 2011.

Kultúrna politika a socialistický realizmus

- BAKOŠ, Ján: *Umelec v klietke*. Bratislava: SCCA, 1999.
- Fond Svazu Československého výtvarného umění (SČSVU), kr. 34 – 43. Národní archiv Praha.
- GROYS Boris: *Gesamtkunstwerk Stalin*. Praha: VVP AVU, 2010, 189 s.
- KLIMEŠOVÁ, Marie: *Roky ve dnech, 1945 – 1957*. Praha: Arborvitae, 2010.
- KUSÁ, Alexandra: *Prerušená pieseň, Umenie socialistického realizmu 1948 – 1956*. sprievodca výstavou. Bratislava: Slovenská národná galéria, 2012.

KUSÁ, Alexandra: Stratégie veľkých výstav a ich podiel na formovaní umenia „sorely“. In: *ARS*, 40, 2007, č. 1, s. 67 – 84.

KUSÁK, Alexej: *Kultura a politika v Československu*. Praha: Torst, 1998.

MACURA, Václav: *Šťastný vek (a jiné studie o socialistické kultuře)*. Praha: Akademia, 2009.

PETIŠKOVÁ Tereza: *Československý socialistický realizmus 1948 – 1958*. katalóg výstavy. Praha: Gallery, Galerie Rudolfinum, 2002.

ŠEVČÍK, Jiří – MORGANOVÁ, Pavlína – DUŠKOVÁ, Dagmar: *České umění 1938 – 1989. Programy, kritické texty, dokumenty*. Praha: Academia, 2001.

Výtvarník mezi horníky. Katalóg výstavy. Praha: Svaz československých výtvarných umělců, Svaz zaměstnanců v hornictví, Československé doly n. p., Umělecká beseda, 1949.

Aktivizácia diváka ako estetický fenomén - Neokonštruktívne tendencie

BELOHRADSKÁ, Ľuba - TROJANOVÁ, Eva: *Hranice geometrie*. Bratislava 2009.

BRETT, Guy: *Kinetic Art: The Language of Movement*. London: Studio Vista, 1969.

BUSBEA, Larry: Kineticism - Spectacle - Environment. In: *October*, 2013, č. 144, s. 93-114.

HAVRÁNEK, Vít (ed.): *Akce slovo pohyb prostor*. Katalog výstavy. Praha: Galerie hlavního města Prahy, 1999.

HLAVÁČEK, Josef (ed.): *Poesie racionality. Konstruktivní tendence v českém výtvarném umění šedesátých let*. Katalog výstavy. Praha: České muzeum výtvarných umění, 1993.

HLAVÁČEK, Josef (ed.): *Nová citlivost*. Katalog výstavy. Litoměřice: Galerie výtvarného umění, 1994.

HLAVÁČEK, Josef: Neokonstruktivismus a kinetismus. In: ŠVÁCHA, Rostislav - PLATOVSKÁ, Marie: *Dějiny českého výtvarného umění VI/1*. Praha: Academia, 2007, s. 207-220.

KONEČNÝ, Dušan: *Kinetismus*. Bratislava: Pallas, 1970.

PADRTA, Jiří: Konstruktivní tendence. *Výtvarné umění*, 1966, č. 6-7, s. 327-340.

PADRTA, Jiří: *Nová citlivost. Křížovatka a hosté*. Katalog výstavy. Brno: Dům umění, Karlovy Vary: Oblastní galerie, Praha: Mánes, 1968.

POHRIBNÝ, Arsén: *Klub konkréťistů a hosté*. Katalog výstavy. Jihlava: Oblastní galerie Vysočiny, 1968.

POPPER, Frank: *Origins and Development of Kinetic Art*. London: Studio Vista, 1968.

POPPER, Frank: *Art - action and participation*. London: Studio Vista, 1975.

RESTANY, Pierre: Umění a technologie. *Výtvarná práce*, 1967, č. 15, s. 1, 7, 10.

RICKEY, George: *Constructivism. Origins and Evolution*. London: Studio Vista, 1968.

RUTTKAY, Jozef (ed.): *Milan Dobeš*. Bratislava: Interpond, 2002.

SEITZ, William C.: *The Responsive Eye*. Katalog výstavy. New York: Museum of Modern Art, 1965.

ŠTRAUS, Tomáš: *Umenie dnes. Pokus o kritickú esej*. Bratislava: Vydavateľstvo politickej literatúry, 1968.

ŠTRAUS, Tomáš: *Op art. ABC umenie*. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenského fondu výtvarných umení, 1969.

TROJANOVÁ, Eva - BAJCUROVÁ, Katarína: V ústrety elementárnemu poriadku sveta. In: RUSINOVÁ, Zora (ed.): *Šesťdesiate*. Katalog výstavy. Bratislava: Slovenská národná galéria, 1995, s. 132-165.

Participácia ako prostriedok stotožnenia umenia a života - Akčné umenie

BRIKCIUS, Eugen: *Sebraný spis*. Praha: Evropský kulturní klub, 1992.

BURDA, Vladimír: Exil & utopie. (Osudy pražského happeningu II). In: *Výtvarná práce*, 1968, č. 18, s.10-11.

BURDA, Vladimír: Happening ve smyčce. In: *Výtvarná práce*, 1968. č. 15, s. 1.

BÜNGEROVÁ, Vladimíra – GREGOROVÁ STACH, Lucia: *Jana Želibská. Zákaz dotyku*. Katalog výstavy. Bratislava: Slovenská národná galéria, 2012.

CVEJIĆ, Bojana – VUJANOVIĆ, Ana: *Public Sphere by Performance*. Berlin: b_books, 2015.

EURINGER-BÁTOROVÁ, Andrea: *Akčné umenie na Slovensku v 60. rokoch 20. storočia. Akcie Alexa Mlynárčika*, Bratislava: Slovart a Vysoká škola vtvárných umení, 2011

GREGOROVÁ STACH, Lucia – HRABUŠICKÝ, Aurel: *Stano Filko. Poézia o priestore – kozme*. Katalóg výstavy. Bratislava: Slovenská národná galéria, 2016.

CHALUPECKÝ, Jindřich: Úzkou cestou. In: *Výtvarné umění*, 16, 1966, č. 5, s. 365–370.

CHALUPECKÝ, Jindřich: *Na hranicích umění*. Praha: Prostor, 1990.

JANČÁR, Ivan: Happening a performance. In: Rusinová, Zora (ed.): *Šestdesiate roky v slovenskom výtvarnom umení*. Bratislava: Slovenská národná galéria, 1995.

KAPROW, Allan: *Essays on the Blurring of the Art and Life*. Berkeley, Los Angeles: University of California Press, 1993.

KNÍŽÁK, Milan: *Nový ráj. Výběr prací z let 1959 – 1995*. Praha: Galerie Mánes, Uměleckoprůmyslové muzeum, 1995

KNÍŽÁK, Milan: *Akce, po kterých zbyla alespoň nějaká dokumentace*. Praha: Gallery, 2000, s. 111.

MATUŠTÍK, Radislav: Vývoj na Slovensku. In: ČIHÁKOVÁ-NOSHIRO, Vlasta: *Umění akce*. Katalóg výstav, Praha: Mánes, 1991, Žilina: Považská galéria umenia v Žiline, 1991.

POPPER, Frank: *Art – Action and participation*. Londýn: Studio Vista, 1975.

POPPER, Frank: *Origins and Development of Kinetic Art*. London: Studio Vista, 1968.

RESTANY, Pierre: *Inde*. Bratislava: Slovenská národná galéria, 1995.

SRP, Karel: Toto není happening, ale... In: HAVRÁNEK, Vít (ed.) *Slovo, písmo, akce, hlas*. Katalóg výstavy. Praha: Galerie hlavního města Prahy, 1999.

VALOCH, Jiří: Umění akce, hnutí Aktual, happening. In: PLATOVSKÁ, Marie – ŠVÁCHA, Rostislav: *Dějiny českého výtvarného umění VI*. Praha: Academia, 2007, s. 252.

Záver

BARTHES, Roland: The Death of the Author. In: BISHOP, Claire (ed.): *Participation*. London: Whitechapel Gallery, Cambridge, Massachusetts: The MIT Press, 2006, s. 41.

ECO, Umberto: *The Open Work*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1989.

FOUCAULT, Michel: Co je to autor? In: FOUCAULT, Michel: *Diskurz, autor, genealogie*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1994, s. 41-73.

PIPES, Richard: *Russia Under the Bolshevik Regime*. New York: Vintage Books, 1995.

ŠMEJKAL, František.: Od multiplu k nivelisovanému vkusu. In: *Výtvarná práce*, 1969, č. 7, s. 3.

Odborná činnosť autorky:

Eliška Mazalanová: *Neviditeľná práca vo sfére umenia (a aj mimo nej)*. In: *Jazdec*, 9, č. 30, s. 9 – 11.

Eliška Mazalanová: Jana Kapelová: Paradox akvária, kurátorka výstavy, ETC. Galerie, Praha, 9. 10 – 4. 11. 2018

Eliška Mazalanová: Maja Štefančíková: Priestorové skice, kurátorka výstavy, Galéria Plusmínusnula, Žilina, 14. 11. – 14. 12. 2018

Eliška Mazalanová: Nateraz / For the Time Being, kurátorka, tranzit.sk, Bratislava, Maja Štefančíková: Papierovanie 28. 2. 2018, Zuzana Žabková: Sny horiacich bábok, 15.3. 2018

Eliška Mazalanová: Všetci za jedného, jeden za všetkých Grassroots budapeštianskej umeleckej scény, Arttalk.cz, online, 2018, [cit. 13.2.2019]. Dostupné z: <https://artalk.cz/2018/02/12/vsetci-za-jedneho-jeden-za-vsetkych-grassroots-budapestianskej-umeleckej-sceny/>

Eliška Mazalanová, Peter Szalay: Seminár urbánnej imaginácie, koncept edukačného projektu, Bratislava, 26 – 27. 4. 2018 a 25 – 26. 10. 2018, tranzit.sk, FA STU a ÚSTARČ SAV Bratislava

Eliška Mazalanová: O (re)prezentácii rómskej kultúry. Tri prípadové štúdie, koncept a moderovanie diskusie, tranzit.sk, Bratislava, 18. 1. 2018

MAZALANOVÁ, Eliška: Video a performativita v tvorbe Mira Nicza. Publikácia + multimedialný nosič. Žilina: Považská galéria umenia v Žiline, 2017. ISBN: 978-80-88730-93-4

Eliška Mazalanová: Jana Kapelová: Nylonové súvislosti kurátorkavýstavy Centrum Ciachovňa Arzenal, Žilina 29. 4. – 30. 5. 2017

Eliška Mazalanová: Potenciál každennosti, koncepcia a kurátorka výstavy, Považská galéria umenia v Žiline, 8. 9. – 9. 10. 2016

Eliška Mazalanová: Eskapizmus Lucie Liptákovéj. Flash Art Czech & Slovak Edition, 2016, 9, č. 45, s. 29 – 46.

Eliška Mazalanová, Ján Kralovič: Kruhy a Cloudy. Bytové výstavy a iné aktivity v privátnom priestore, koncept a moderovanie diskusie, tranzit.sk, Bratislava, 29. 6. 2016

Eliška Mazalanová: Bienále ako občianske fórum / The School of Kyiv. In: *Jazdec, Revue súčasného umenia*, 2016, 7, č. 23, s. 10 -11.

Eliška Mazalanová: Lucia Gašparovičová a Ján Gašparovič: GÉPHÁZ – STROJOVNĀ, kurátorka site-specific event, Ciachovňa – Považská galéria umenia v Žiline 22. 12. 2015

Eliška Mazalanová: (Pseudo)slovník metód performatívneho kreslenia. Milan Grygar. In: *Časopis X*, 2015, č. 6, s. 12 - 21.

Eliška Mazalanová: KEBABB 15 – spoločná po-prieskumová výstava študentov slovenských vysokých umeleckých škôl 2015, kurátorka výstavy, Považská galéria umenia v Žiline, 8. 9. – 18. 10. 2015
Eliška Mazalanová, Alexandra Nicová: Médium video No. 1 – 4, koncept a moderovnaie série diskusií
Foajé Bratislava, 2015 – 2014.

MAZALANOVÁ, Eliška: Together with the Audience. Rebirth of the Concept of Participation. Príspevok na doktorandskej konferenci: DECLINE - METAMORPHOSIS – REBIRTH. International Conference for PhD Students. Faculty of Arts, University of Ljubljana, 18. – 20. 9. 2014

Eliška Mazalanová, Mária Rišková, Maroš Schmidt: Múzeum dizajnu, prosím, kurátorka výstavy / SATELIT – výstavný a informačný bod SCD, Bratislava, 11. 4. 2013 – 1. 5. 2013

MAZALANOVÁ, Eliška: František Jiráček a nábytkový dizajn 1945-1968. In: Kolesár, Zdeno - Pekárová, Adriana: *K dejinám dizajnu na Slovensku*. Bratislava 2013, s. 206-227.

MAZALANOVÁ, Eliška: Obraz diváka a publika výtvarného umenia a jeho teoretická reflexia v textoch časopisu Výtvarné umění. In: *Obraz ako predmet transdisciplinárneho skúmania*. Zborník príspevkov z doktorandskej konferencie konanej 4.-5. októbra 2012. Trnava 2012, s. 85.

MAZALANOVÁ, Eliška: Obraz diváka a publika výtvarného umenia a jeho teoretická reflexia v textoch 50. a 60. rokov 20. storočia v Československu. Príspevok na doktorandskej konferenci: Obraz ako predmet transdisciplinárneho skúmania, Filozofická fakulta Travskej univerzity v Trnave, 4. – 5. 10. 2012.

MAZALANOVÁ, Eliška: Umění kráčí do továren. Transformácia vzťahu medzi umelcom a jeho publikom po roku 1948 v Československu. Konferencie doktorandů FFUK a VŠUP, Ústav dějin umění AV ČR, 24. 5. 2012